

Kitaabka Daanyeel - Lambar Siddeed iyo Toban

Saacadda

Jeff Pippenger

2023-12-13

Waxyigu si cad ayuu u muujinayaa in cutubka saddexaad ee Daanyeel uu matalayo sharciga Axadda ee Maraykanka. Ishacyaah cutubka saddex iyo labaatanaad, dhillada Turos, oo sinaysi la gasha boqorrada dhulka, waa isla dhilladii Muujintii ee sinaysiga la gasha boqorrada dhulka. Muujintii toddoba iyo tobnaad, dhilladaas waxaa fooddeeda ku qoran Baabuloon Weyne.

Oo naagtiina waxaa lagu huwin jiray guduud iyo casaan dhalaalaya, waxaana lagu qurxiyey dahab iyo dhagaxyo qaali ah iyo luul, iyadoo gacanteeda ku haysata koob dahab ah oo ka buuxa karaahiyooyin iyo wasakhnimada sinooyinkeeda. Oo fooddeeda waxaa ku qornaa magac ah, SIRTA, BAABILOON TA WEYN, HOOYADA DHILOOYINKA IYO KARAHIYOYINKA DHULKA. Muujintii 17:4, 5.

Ka hor 1950, qaamuusyadii af-Ingiriisiga ayaa si sax ah u aqoonsan jiray haweeneyda lagu matalay labadan aayadood inay tahay kaniisadda Roomaanka Katooliga. Dunida oo dhammu way ogayd, ka dib Xilliyadii Mugdiga, silicdii Katooliga ee la fuliyey intii u dhexaysay 538 ilaa 1798; in kaniisadda Roomaanku ahayd dhilladii sino la gasha boqorrada dhulka. Baaqa Madax-bannaanida waxaa loo dejiyey sidii diidmo ka dhan ah xukunka Katooliga iyo weliba xukunka boqorrada dunida ee la sameeyey xiriirro aan quduus ahayn la leh dhillada. Ishacyaah cutubka labaan iyo saddexaad wuxuu caddeeyaa in dhilladii la illoobi doono. Marnaba kama heli doontid qeexidda dhillada Muujintii toddoba iyo tobnaad inay tahay kaniisadda Katooliga wax mashiinnada raadinta casriga ah ah, waayo Erayga Ilaah marnaba ma fashilmo, Erayga Ilaahna wuxuu sheegayaa in iyada la illoobi doono.

Oo waxay noqon doontaa maalintaas, in Turos la illoobi doono toddobaatan sannadood, sida wakhtiga hal boqor; oo markii toddobaatanka sannadood dhammaadaan, Turos waxay u heesi doontaa sida naag sinoole ah. Kataarad qaado, magaalada ku wareeg, taada naagta sinoole ah oo la illoobay; laxan macaan samee, heeso badan ku luuqee, si lagu soo xusuusto. Oo waxay noqon doontaa markii toddobaatanka sannadood dhammaadaan dabadeed, in Rabbigu booqan doono Turos, oo iyadu waxay u noqon doontaa mushahaarteedii, oo waxay sino kula samayn doontaa boqortooyooyinka dunida oo dhan ee ku yaal dhulka dushiisa. Oo badeecaddeeda iyo mushahaarteeduba quduus bay Rabbiga u ahaan doonaan; lama kayd in doono, lamana urursan doono; waayo, badeecaddeedu waxay u ahaan doontaa kuwa Rabbiga hortiisa deggan, inay si ku filan u cunaan, iyo inay yeeshaan dhar waara. Ishacyaah 23:15–18.

Ereyga Ilaah weligeed ma fashilanto, oo tan iyo 1798 dhilladii waa la illoobay, laakiin maalmaha ugu dambeeya waa la soo xusuusan doonaa. Waxaa la soo xusuustaa marka Sabtida maalinta toddobaad ee Ilaah la weeraro, waana amarka keliya ee Tobanka Amar ka mid ah oo mar walba ahaa in la xusuusto. Waxaa la soo xusuustaa marka ay kataaraddeeda qaadato, magaalada dhax mushaaxdo, oo ay laxanno macaan iyo heeso badan ku tumto. Heesaheeda waxay qaaddaa

dhammaadka toddobaatan sannadood, kuwaas oo ah maalmaha hal boqor. Boqor, sida ku qoran Daanyeel cutubka labaad, waa boqortooyo.

Meel kasta oo ay deggan yihiin binu-aadmigu, dugaagga duurka iyo haadda samadana wuxuu gacantaada geliyey, oo dhammaantoodna wuxuu kaaga dhigay taliye. Adigu waxaad tahay madaxa dahabka ah. Daanyeel 2:38.

“Madax,” ama “boqor,” labaduba waa calaamado boqortooyo. Boqortooyada ay metelayaan “maalmaha hal boqor” waa Maraykanka. Maraykanku wuxuu xukunkiisii nebiyadeed bilaabay isagoo ah bahalka dhulka markii dhaawicii dhimashada lahaa lagu dhuftay dhilladii Baabuloon sannadkii 1798. Wuxuu sii ahaanayaa boqortooyada lixaad ee wax sii sheegidda Kitaabka Quduuska ah ilaa sharciga Axadda. Boqortooyadii dhab ahaan jirtay ee wax sii sheegidda Kitaabka Quduuska ah oo runtii xukuntay toddobaatan sannadood waxay ahayd Baabuloon.

Bal eega, waxaan soo diri doonaa oo kaxaysan doonaa qolooyinka woqooyi oo dhan, ayaa Rabbigu leeyahay, iyo Nebukhadnesar oo ah boqorkii Baabuloon, oo ah addoonkayga, oo waxaan ku soo dejin doonaa dalkanuu, iyo kuwa degganba, iyo quruumahan oo dhan ee hareeraha ku wareegsan; oo gebi ahaanna waan baabbi`in doonaa, oo waxaan ka dhigi doonaa wax lala yaabo, iyo wax lagu foodhyo, iyo cidlooyin weligood ah. Oo weliba waxaan ka qaadi doonaa codkii farxadda, iyo codkii rayraynta, codkii arooska, iyo codkii aroosadda, dhawaaqii dhagaxshiidka, iyo iftiinkii laambadda. Oo dalkanuu oo dhan wuxuu ahaan doonaa cidlo iyo wax lala yaabo; oo quruumahanna waxay toddobaatan sannadood u adeegi doonaan boqorka Baabuloon. Oo waxay noqon doontaa, markii toddobaatan sannadood dhammaadaan, inaan boqorka Baabuloon iyo quruuntaas, ayaa Rabbigu leeyahay, xumaantooda awgeed ciqaabi doono, iyo dalka reer Kaldayiinba; oo waxaan ka dhigi doonaa cidlooyin weligood ah. Yeremyaah 25:9–12.

Baabuloonkii dhabta ahaa wuxuu xukumay toddobaatan sannadood, isagoo tusaale u ahaa boqortooyada maalmaha ugu dambeeya oo xukumi doonta toddobaatan sannadood oo astaan ah. Nebukhadnesar, oo ahaa boqorkii Baabuloon, wuxuu Yahuudah ku weeraray saddex jeer. Weerarkii ugu horreeyey wuxuu ka dhan ahaa Yehooyaaqiim, markaasna waxaa billowday toddobaatankii sannadood ee wax sii sheegidda Yeremyaah. Waxay ku dhammaatay dhimashadii Belshaasar, markii Ilaah ciqaabay “boqorkii Baabuloon,” sidii uu bilowgii toddobaatanka sannadood ugu ciqaabay boqor Yehooyaaqiim. Boqortooyadii nebinnimada ee lagu matalay “maalmihii hal boqor” (hal boqortooyo) sida “toddobaatan sannadood” waxay ahayd Baabuloon, boqortooyada wax sii sheegidda Kitaabka Quduuska ah ee xukunta toddobaatanka sannadood ee astaanta ah inta lagu jiro wakhtiga ay dhilladii Turos la illoobo na waa bahalkii dhulka ee Muujintii cutubka saddex iyo tobnaad. Kala-guurka ka yimid boqortooyadii shanaad una gudubtay tii lixaad ee wax sii sheegidda Kitaabka Quduuska ah sannadkii 1798, waa qayb ka mid ah runta uu Yooxanaa ku sawirayo Muujintii cutubka saddex iyo tobnaad.

Oo waxaan istaagay ciidda badda, oo waxaan arkay bahal ka soo baxaya badda, isagoo leh toddoba madax iyo toban gees, oo geesihiisana waxaa saarnaa toban taaj, madaxyadiisana waxaa ku qornaa magaca cayda Ilaah.... Oo waxaan arkay bahal kale oo ka soo baxaya dhulka; oo wuxuu lahaa laba gees oo sida wan oo kale ah, wuuna u hadlay sidii masduulaagii.

Muujintii 13:1, 11.

Xeebta badda ee Yooxanaa ku dul istaagay Muujintii cutubka saddex iyo tobnaad, waxay u taagan tahay 1798.

“Waqtigii Baabtiisku, isagoo xooggiisii laga qaaday, lagu qasbay inuu ka joogsado silcinta, Yooxanaa wuxuu arkay awood cusub oo soo kacaysa si ay codka masduulaagga u soo celiso, oo ay u sii waddo isla hawsha arxan darrada ah oo cayda badan. Awooddan, tan ugu dambaysa ee dagaal ku qaadi doonta kiniisadda iyo sharciga Ilaah, waxaa lagu matalay bahal leh geeso u eg wan. Bahalladii ka horreeyey waxay ka soo baxeen badda; laakiin kanu wuxuu ka soo baxay dhulka, taas oo ka dhigan koritaanka nabdoon ee quruunta uu astaan u ahaa—Maraykanka.”
Signs of the Times, February 8, 1910.

Bahalkii badda ka soo baxay waxaa ciidda badda ka kala soocday bahalkii dhulka. Boqortooyadii shanaad ee waxsii-sheegidda Kitaabka Quduuska ah ee sannadkii 1798 (xeebta badda) waxay matalaysay taariikh hore, boqortooyadii lixaadna waxay ahayd taariikh mustaqbal ah. Milleriyiintu runtaas ma ay arkin. William Miller waxaa la siiyey garasho ku saabsan xoogga masduulaagga ee jaahilnimada iyo xidhiidhkiisa la leh boqortooyada ku xigtay ee lagu matalay bahalka Kaatoolligga. Muujintii cutubka saddex iyo tobnaad wuxuu daaha ka qaadaa qisada nebiga beenta ah, kaas oo ah kan saddexaad ee saddexda awoodood ee dunida u hoggaamiya Armageddoon. Qisadu waxay ka bilaabataa xeebta badda ee 1798.

Maraykanku waxay taariikhdeeda ku bilaabataa astaanta wanka, laakiin waxay taariikhdeeda ku soo gebagebaysaa iyadoo u hadlaysa sida masduulaagii. Taariikhda toddobaatanka sannadood ee astaanta ah ee xukunka bahalka dhulka waxaa lagu soo bandhigay hal aayad oo ku jirta cutubka saddex iyo tobnaad ee Muujintii, waayo aayaddu waxay isla weedhaas ku tilmaamaysaa bilowga iyo dhammaadka bahalka dhulka labadaba.

Oo haddana waxaan arkay bahal kale oo dhulka ka soo baxaya; oo wuxuu lahaa laba gees oo u eg wan yar, oo wuxuu u hadlay sidii masduulaagii. Muujintii 13:11.

Marka Maraykanku u hadasho sida masduulaagii, waxay meelmarisaa sharciga Axadda. Ka hor intaanay dhammaystirin ku qasbidda cibaadada Axadda, kaniisadaha riddaysan ee Protestant-ka ahi way isu iman doonaan oo waxay la wareegi doonaan gacan-ku-haynta siyaasadeed ee dawladda riddaysan, iyadoo sidaas ku samaynaya sawirka bahalka. Marka waxyigu aqoonsado (oo si soo noqnoqota ayuu sidaas u sameeyaa) in adeegga quduus-siinta ee Nebukadnesar ee sanamka dahabka ahi uu matalo sharciga Axadda, wuxuu calaamadaynayaa dhammaadka toddobaatanka sannadood ee astaan ahaan u taagan ee bahalka dhulka. Daniel cutubyada koowaad ilaa saddexaad waxay matalaan farriimaha saddexda malaa’igood ee Muujintii cutubka afar iyo tobnaad. Malaa’igta saddexaad waxay noqotaa run nool marka la gaaro sharciga Axadda.

Si nebinnimo ahaan, cutubyada koowaad ilaa saddexaad ee kitaabka Daanyeel waxay matalaan toddobaatanka sano ee astaanta ah ee bahalka dhulka ee Muujintii saddex iyo tobnaad. Imtixaankii cuntada ee lagu matalay cutubka koowaad, iyo astaanta Yehooyaaqiim, waxay caddeeyaan in cutubka koowaad, si nebinnimo ahaan ah, uu ka bilaabmo awood-siinta malaa’igta kowaad, ha ahaato 11-ka Ogoosto, 1840, ama 11-ka Sebtembar, 2001, ee taariikhda malaa’igta saddexaad.

Baabuloon waa qarankii xukumayay toddobaatan sannadood, sannadahaasina waxay matalaan taariikhda Maraykanka. Toddobaatankii sannadood ee Baabuloon ma ay dhammaanin ilaa waqti aad uga dambeeya ka-dhigistii Nebukhadnesar ee sanamka dahabka ah, hase ahaatee si nebinnimo ah toddobaatanka sannadood ee astaan ahaan ah ee Ishacyaah ku adeegsado cutubka labaatanka iyo saddexaad, waxay ku dhammaadaan cutubka saddexaad ee Daanyeel. Marka orkestradii Nebukhadnesar ay muusigga u tumayso xafladda ka-dhigista, calaamadda bahalka waa la dhaqan geliyaa, waqtigaasna dhilladii Turos iyo tii Baabuloon waxay bilaabtaa inay heesaheeda u qaaddo boqorrada dhulka, halka Israa'iil riddoobay ay sujuuddo oo ciyaarto.

Boqor Nebukadnesar wuxuu sameeyey sanam dahab ah; dhererkiisu wuxuu ahaa lixdan dhudhun, ballaciisuna lix dhudhun. Oo wuxuu ka taagay bannaanka Dura, oo ku yaal gobolkii Baabuloon. Markaasaa Boqor Nebukadnesar diray in la soo ururiyo amiirrada, taliyayaasha, saraakiisha, garsoorayaasha, khasnajiyaada, la-taliyayaasha, saraakiisha sharciga, iyo dhammaan madaxda gobollada, inay yimaadaan quduus-ka-dhigista sanamka uu Boqor Nebukadnesar taagay. Markaasaa amiirradii, taliyayaashii, saraakiishii, garsoorayaashii, khasnajiyaashii, la-taliyayaashii, saraakiishii sharciga, iyo dhammaan madaxda gobollada loo soo ururiyey quduus-ka-dhigista sanamkii uu Boqor Nebukadnesar taagay; oo waxay hor istaageen sanamkii uu Nebukadnesar taagay. Markaasaa naadiye cod weyn ku dhawaaqay, Waxaa laydiin amray idinkoo ah dadyow, quruumo, iyo afaf, in markaas oo aad maqashaan codka buunka, biibiilaha, kataaradda, shareeradda, zabuurka, santuurka, iyo cayn kasta oo muusiko ah, aad sujuuddaan oo caabuddaan sanamka dahabka ah oo uu Boqor Nebukadnesar taagay. Oo ku alla kii aan sujuudin oo aan caabudin isla saacaddaas waxaa lagu dhex tuuri doonaa foornada dab ololaysa. Sidaas daraaddeed isla wakhtigaas, markii dadyowgii oo dhammu maqleen codka buunka, biibiilaha, kataaradda, shareeradda, zabuurka, iyo cayn kasta oo muusiko ah, dadyowgii oo dhan, quruumihii, iyo afafkii way sujuudeen oo caabudeen sanamkii dahabka ahaa oo uu Boqor Nebukadnesar taagay. Daanyeel 3:1–7.

Wakhtigaas “waqtigaas,” ama isla “saacaddaas” taas oo ah sharciga Axadda ee Maraykanka, ku alla kii diida inuu caabudo sanamka dahabka ah “waxaa lagu tuuri doonaa foornada dabka ololaysa dhexdeeda.” Kitaabka keliya ee Axdigii Hore ku jira ee leh erayga loo tarjumay “saacad,” waa kitaabka Daanyeel. Erayga “saacad” ee cutubka saddexaad wuxuu matalaa imaatinka calaamadda bahalka. Erayga “saacad” wuxuu kaloo matalaa farriinta malaa’igta kowaad ee cutubka afraad, waayo halkaas wuxuu astaan u yahay digniintii Nebukadnesar laga siiyey “saacadda” imanaysa ee xukunka Ilaah.

Markaasaa Daanyeel, oo magiciisu ahaa Beletshasar, ayuu yaab qabsaday saacad dhan, oo fikirradiisiina way dhibeen. Boqorkiina wuu hadlay oo wuxuu yidhi, Beletshasarow, yaanay riyadu ama fasirkeedu ku dhibin. Beletshasarna wuu jawaabay oo yidhi, Sayidkaygiiyow, riyadani ha ku dhacdo kuwa ku neceb, fasirkeeduna cadaawayaashaada ha ku dhacdo. Daanyeel 4:19.

Daani’eel wuxuu Nebukadnesar hortiis keenay digniinta saacaddiisa soo socota ee xukunka Ilaah, taas oo Nebukadnesar dabadeed diiday. “Saacadda” ku xusan cutubka afraad, marka mar kale lagu adeegsado cutubka dhexdiisa, markaas waxay metelaysaa “saacaddii” uu xukunku yimid. Taariikhda Millerite-ka, “saacaddii” ugu horraysay ee cutubka afraad ku xusan waxay metelaysaa

imaatinka malaa'igta kowaad sannadkii 1798. Farriintaasna waxay rumoowday markii xukunkii baaritaanka bilaabmay Oktoobar 22, 1844. "Saacadda" ku jirta cutubka afraad marka hore waa astaan u ah farriin xukun soo socda ku saabsan, dabadeedna waxaa loo adeegsadaa astaan muujinaysa in xukunku yimid. Adeegsiga koowaad ee erayga "saacad" wuxuu metelayaa 1798 iyo imaatinka malaa'igta kowaad, adeegsiga labaadna wuxuu metelayaa Oktoobar 22, 1844, iyo imaatinka malaa'igta saddexaad.

Saacaddaas isla markiiba waxaa ku rumoobay Nebukadnesar wixii lagu dhawaaqay; waxaana laga eryay dadka dhexdiisa, oo wuxuu cunay caws sida dibida oo kale, jidhkiisiina waxaa qoyay sayaxa samada, ilaa timihiisii u dheeraadeen sida baalasha gorgorrada, ciddiyihiisiina u ekaadeen sida haadadka ciddiyahooda. Daanyeel 4:33.

Sidaas darteed "saacadda" ku jirta cutubka afraad waa astaan u ah labadaba 1798 iyo 1844, kuwaas oo ah dhammaadka labada habaar ee "toddobada goor," ee ku dhacay boqortooyooyinkii woqooyi (oo bilaabmay 723 BC) iyo koonfureed (oo bilaabmay 677 BC) ee Israa'iil. Labadaas habaar, oo matalaya laba kun iyo shan boqol iyo labaatann sannadood oo kala-firdhin iyo addoonsi ah, waxay matalaan fulinta cadhadii ugu horraysay iyo tii ugu dambaysay ee Ilaah ku qaaday dadkiisii riddada galay. Labaduba waxay ku bilaabmeen xukunka Ilaah, dhammaadkoodana mid kasta wuxuu matalaa farriinta digniinta ah ee xukunka baadhista ee Ilaah ee soo dhowaanaya, ama imaatinka xukunka baadhista. Labadaas xukun ee uu matalayo dhammaadka labada xukun ee "toddobada goor" waxaa erayga "saacadda" ku matala Daanyeel cutubka afraad.

Taariikhda Milleriyiinta, "saacadda" waxay u taagan tahay bilowgii dhaqdhaqaaqa wakhtiga ugu dambaysta sannadkii 1798, markii malaa'igtii kowaad timid; "saacadda" labaadna ee cutubka afraad waxay u taagan tahay dhammaadka dhaqdhaqaaqa, markii malaa'igtii saddexaad timid Oktoobar 22, 1844. Dhaqdhaqaaqii Milleriyiinta ee malaa'igta kowaad ayaa lagu soo celiyaa dhaqdhaqaaqa malaa'igta saddexaad, sidaas darteed labada adeegsiba ee "saacadda" ee cutubka afraad waxay sidoo kale calaamadiyaan wakhtiga ugu dambaysta ee 1989, iyo weliba sharciga Axadda ee dhowaan imanaya. Dhaqdhaqaaqii Milleriyiinta ee malaa'igta kowaad wuxuu ku dhawaaqay furitaanka xukunka baadhistaanka, halka dhaqdhaqaaqa malaa'igta saddexaadna uu ku dhawaaqayo furitaanka xukunka fulinta ee Ilaah, kaas oo ah mid tartiib-tartiib u socda, kana bilaabma sharciga Axadda, kuna sii socda kuna sii xoogaysanaya ilaa Imaatinka Labaad ee Masiixa.

Waxaannu sii wadi doonaa daraasadeenna cutubka saddexaad ee Daanyeel, waxaana maqaalka xiga ku soo gabagabayn doonaa tixgelintayada erayga "saacad."

Bal eega, waxaan idiin dirayaa sida ido ku dhex jira yey; sidaas daraaddeed u ahaada kuwo u caqli badan sida abeesooyin, oo aan waxyeello lahayn sida qoolleyo. Laakiin iska jira dadka; waayo, waxay idiin dhiibi doonaan golayaasha, oo sunagogyadoodana way idinku karbaashi doonaan; oo waxaa laydin hor keeni doonaa taliyayaal iyo boqorro aawaday, inay markhaati ka ahaato iyaga iyo quruumaha. Laakiin markay idin dhiibaan, ha ka welwelina sidaad ama waxa aad ku hadli doontaan; waayo, saacaddaas qudheeda ayaa laydin siin doonaa waxa aad ku hadli doontaan. Waayo, idinku ma tihidin kuwa hadlaya, laakiinse waa Ruuxa Aabbihiin oo idinku hadlaya. Walaalkuna walaalkiis ayuu dhimasho u dhiibi doonaa, aabbuhuna ilmihiisa;

carruurtuna waalidkood bay ku kacayaan, oo waxay sabab u noqonayaan in la dilo. Dadka oo dhammuna way idin necbaan doonaan magacayga aawadiis; laakiinse kii adkaysta ilaa ugu dambaysta ayaa badbaadi doona. Laakiin markay magaaladan idinku silciyaan, mid kale u carara; waayo, runtii waxaan idinku leeyahay, ma dhammaan doontaan magaaloyinka Israa'iil intaan Wiilka Aadanahu imanin. Xertiisu kama sarreyso sayidkiisa, addoonkuna kama sarreeyo sayidkiisa. Waxa ku filan xerta inuu noqdo sida sayidkiisa, addoonkuna sida sayidkiisa. Haddii ay sayidka guriga ugu yeedheen Be'elzebub, intee ka sii badan bay sidaas ugu yeedhi doonaan kuwa gurigiisa ah? Haddaba ha ka baqina iyaga; waayo, ma jiro wax daboolan oo aan la muujin doonin, ama wax qarsoon oo aan la ogaan doonin. Wixii aan idiinku sheego gudcurka, iftiinka kaga hadla; wixii dhegta laydinku yidhaahdona, dushooda guryaha ka naadiya. Oo ha ka baqina kuwa jidhka dila, laakiinse aan karin inay nafta dilaan; se ka baqa kan kara inuu nafta iyo jidhkaba cadaabta ku halligo. Matayos 10:16–28.